

УДК 549.673 (043.3)

**КОЛЕКЦІЯ РОДОХРОЗИТІВ МІНЕРАЛОГІЧНОГО
МУЗЕЮ ІМЕНІ ЄВГЕНА ЛАЗАРЕНКА**
**Цільмак О.В., Бурбан К.А., Бучинська А.В., Дворжак Т.С.,
Борняк У.І.**

*Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів,
Україна, mineralogy.museum@lnu.edu.ua*

Здійснено детальну каталогізацію колекції родохрозитів Мінералогічного музею імені Євгена Лазаренка. Музейна колекція налічує 22 зразки з родохрозитом з родовищ і рудопроявів Європи (Румунія, Німеччина, Сербія, Україна), Азії (Таджикистан), Північної (США) та Південної Америки (Перу). Проведено опис зразків з дослідженням історії надходження зразків до збірки.
Ключові слова: родохрозит, колекція, музей, родовище.

**THE COLLECTION OF RHODOCHROSITES OF THE
YEVHEN LAZARENKO MINERALOGICAL MUSEUM**
**Tsilmak O.V., Burbank K.A., Buchynska A.V., Dvorzhak T.S.,
Bornyak U.I.**

*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv Ukraine,
mineralogy.museum@lnu.edu.ua*

The collection of rhodochrosites of the Yevgen Lazarenko Mineralogical Museum has been detailed cataloged. The collection includes 22 samples of rhodochrosite from deposits and ore occurrences in Europe (Romania, Germany, Serbia, Ukraine), Asia (Tajikistan), North (USA) and South America (Peru). A detailed description of the samples has been carried out with a study of the history of the samples entering the collection.

Keywords: rhodochrosite, collection, museum, deposit.

Мінералогічний музей імені Євгена Лазаренка (надалі – Музей) – один із найдавніших мінералогічних музеїв України і світу, колекція якого охоплює понад 14 тисяч зразків мінеральних утворень зі всіх континентів земної кулі, а також метеоритів і космічного пилу; це перший структурний підрозділ геологічного спрямування у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Музейні мінералогічні колекції є важливою складовою природничої та наукової спадщини людства. Вони зберігають унікальні зразки мінералів, які нерідко походять з уже вичерпаних чи недоступних родовищ, і тим самим фіксують історичний зріз геологічного різноманіття планети. Опис музейних мінералогічних колекцій є необхідною умовою їх наукової систематизації та збереження і є одним із ключових завдань музейної та наукової діяльності. Каталогізація з детальним описом експонатів, географічною прив'язкою, із зазначенням даних про джерело і час поступлення зразка дозволяє не лише впорядкувати фондові матеріали, а й створити надійну базу для подальших наукових досліджень, музейної педагогіки та міждисциплінарних проєктів.

В 2025 році працівниками Музею проведено детальну каталогізацію колекції родохрозитів з описом зразків та дослідженням історії її поповнення. Ця колекція вирізняється не лише естетичною привабливістю, але й науковою цінністю завдяки різноманітності форм, агрегатів та географічного походження зразків.

Колекція родохрозитів налічує 22 зразки з родовищ і рудопроярів Європи (Румунія, Німеччина, Сербія, Україна), Азії (Таджикистан), Північної (США) та Південної Америки (Перу). Окремі зразки з цієї колекції представлені в експозиціях Музею “Забарвлення”, “Морфологія”, “Ізоморфізм” та “Карбонати”.

В історії становлення колекції родохрозитів Музею доцільно виділити чотири етапи: 1-й етап – 1870–1880-ті роки, 2-й етап – 1920-ті роки, 3-й етап – 1960-ті роки, 4-й етап – новітній в 2020-х роках.

Експонати першого етапу складають основну частину колекції родохрозитів Музею. В цей період музейна колекція поповнилась зразками зі старих європейських родовищ Німеччини і Румунії.

На етикетці німецького зразка з родохрозитом зазначена географічна локація Oberneisen (Обернайзен). Завдяки аналізу даних по родохрозитах цього району встановлено, що ймовірно зразок відібраний з рудника Rothenberg (Ротенберг) (інша назва – Seitersfeld) – давнього рудника, де видобували руди заліза і мангану. Цей рудник розташований біля Обернайзена, приблизно

за 3 км на південний схід від Нідернайзена (об'єднаний муніципалітет Аар-Айнріх, район Рейн-Лан, федеральна земля Рейнланд-Пфальц, Німеччина). Він вважається вичерпаним з 1928 року. Музейний зразок представлений смугастим агрегатом гідроксидів і оксидів заліза з прожилками, виповненими друзовими агрегатами родохрозиту розміром до 1 мм темно-коричневого забарвлення (рис. 1).

Рис. 1. Друза родохрозиту в агрегаті оксидів і гідроксидів заліза (рудник Ротенберг, Німеччина)

Рис. 2. Кальцит-родохрозитовий агрегат (родовище Кавнік, Румунія)

Морфологія кристалів унікальна, типова саме для однієї з морфологічних відмін родохрозиту, описаних на руднику Ротенберг — кристали представлені двосторонніми тригональними призмами. Також родохрозит у зразку спостерігається у вигляді землистих агрегатів рожевого забарвлення.

Експонати з Румунії представлені зразками з історичних родовищ Секеримб і Кар'єра-Четате (район Південних Апусенських гір) й Кавнік (рудний район Бая-Маре). Для родовищ Кавнік і родовища в районі комуни Рошія-Монтане (Кар'єра-Четате) археологічними дослідженнями підтверджено початок розвитку гірничої галузі ще в часи Римської імперії. Кавнік є типовим місцем (TL – Type locality) для родохрозиту. Родовище Секеримб розробляється з 1745 року. Румунські родовища, з яких наявні зразки з родохрозитом в колекції Музею, розробляються і в наш час, вони є класичними епітермальними

родовищами, де видобувають золото, срібло, мідь, телур, свинець, цинк і є важливою складовою економіки Румунії.

В музейних зразках з Кавніка представлені родохрозити усіх морфологічних типів агрегатів цього родовища: смугасті оніксоподібні кальцит-родохрозитові (рис. 2) і характерні для Кавніка ботріюїдні (сферолітові, гроноподібні) агрегати (рис. 3).

Рис. 3. Ботріюїдні агрегати родохрозиту в кварцовій матриці (родовище Кавнік, Румунія)

Рис. 4. Скупчення розеток ромбоєдричних кристалів родохрозиту (родовище Секеримб, Румунія)

У зразках з родовища Секеримб родохрозит спостерігається у вигляді друз ромбоєдричних кристалів, скупчень розеток ромбоєдричних кристалів (рис. 4) і натічних агрегатів. Зразок з району Рошія-Монтане (повіт Альба, Румунія) представлений кварц-родохрозитовим прожилком з вкрапленнями золота розміром до 1 мм у вмісній вулканічній породі.

На жаль, лише стосовно частини експонатів в каталозі, укладеному в цей період, зазначені відомості, в кого були закуплені зразки. Частина зразків придбані в дилерському центрі Теодора Шухардта (Theodor Schuchardt) «Chemische Fabrik & Mineralhandlung» (підприємство з постачання хімічних речовин і дилерство мінералів) у місті Мускау (зараз Бад-Мускау) району Герліц (Німеччина), заснованому 1865 року. Зразок з родохрозитом з рудного району Кар'єра-Четате (Рошія-Монтане, Румунія) був придбаний в дилера на прізвище Кутера (Kuthera).

Рис. 5. Псевдоморфоза родохрозиту і кальциту по рештках двостулкових молюсків в землистому агрегаті оксидів і гідроксидів заліза (Камиш-Бурунське родовище, Крим, Україна)

Рис. 6. Кварц-родохрозитовий агрегат (родовище Хуанзала, Перу)

Другий етап поповнення колекції родохрозиту припадає на час формування мінералогічної колекції кафедри кристалографії Львівського університету (рік заснування кафедри – 1923). В цей час у дилерському центрі Фрідріха Кранца (F. Krantz) здійснено закупівлю великої колекції мінералів, серед яких є один зразок з родохрозитом. Dr. F. Krantz Rheinisches.

Mineralien-Kontor (в перекладі з нім. Кранц – Рейнська мінеральна контора) – юридичний спадкоємець дилерського центру доктора Августа Кранца, заснованого 1833 року у Фрайзбурзі; фірма існує донині і не змінила напрямку своєї діяльності. Зразок з родохрозитом походить з рудного району Бютте (штат Монтана, США), де до 1960-х років видобували манганові руди. Експонат представлений масивним агрегатом родохрозиту світло-рожевого забарвлення з прожилками білого кварцу потужністю до 1 см і вкрапленнями халькопіриту і галеніту.

Зразки третього етапу становлення колекції надійшли з особистих колекцій визначних українських мінералогів. В 1963 році О.І. Матковський передав до колекції Музею зразок з району Чивчин (Івано-Франківська область, Україна), який представлений тонкозернистим агрегатом родохрозиту і родоніту рожевого забарвлення з прожилками оксидів мангану. В 1965 році

Л.О. Станкевич подарував Музею зразок з родохрозитом з Камиш-Бурунського родовища (Крим, Україна). Зразок представлений агрегатом оксидів і гідроксидів заліза з рештками скелету двостулкових молюсків, заміщених мікрозернистим агрегатом карбонатів – родохрозиту лососево-рожевого забарвлення і кальциту (псевдоморфоза карбонатів по рештках двостулкових молюсків) (рис. 5). В 1967 році колекція родохрозитів Музею була доповнена Є.К. Лазаренком зразком з району Майданпек (округ Бор, Сербія) – доломітовий прожилок у вмісній вулканічній породі з дрібними до 2 мм кристалами родохрозиту лососево-рожевого забарвлення в центральній частині прожилка.

В новітній (четвертий) етап становлення колекція родохрозитів поповнилась двома зразками. В 2023 році Л.З. Скаун передав до колекції Музею фрагмент родохрозитового прожилку світло-рожевого з легким бежевим відтінком забарвлення з Гісарського хребта (Таджикистан). Зразок з родохрозитом з родовища Хуанзала (провінція Болоньєзі, регіон Анкаш, Перу) в 2024 році Музею подарувала Марія Терлецька, яка придбала цей експонат на виставці-продажі мінералів у Мадриді. Родохрозит у зразку спостерігається у двох морфологічних формах. Родохрозит формує дрібнокристалічний (розмір кристалів до 1 мм) масивний агрегат світло-рожевого кольору, а також розетки таблитчастих ромбоєдричних кристалів (розмір розеток 2–3 мм) (рис. 6).

Під час опису колекції родохрозитів Мінералогічного музею виокремлено зразки для подальших досліджень з метою уточнення мінерального складу та детального опису кристаломорфологічних особливостей родохрозиту. Надалі планується проведення більш детального аналізу цих зразків із використанням відповідних аналітичних методів.